Vydavateľstvo VKÚ Harmanec

ODKLON OD TRADIČNEJ DESKRIPTÍVNEJ KARTOGRAFIE: NOVÝ ŠKOLSKÝ ATLAS SLOVENSKA Z PRODUKCIE VKÚ HARMANEC S INTEGROVANOU METODICKOU PODPOROU PRE KURIKULÁRNU REFORMU

SIMONA NÁDAŠI PAPRČKOVÁ, ĽUBOŠ BALAŽOVIČ

Kurikulárna reforma

- **Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)**.
- **1. Novela školského zákona (Zákon č. 182/2023 Z. z.)**
- Táto novela upravila a vytvorila právny rámec pre fungovanie nového kurikula:
- **Rozdelenie na 3 vzdelávacie cykly:** Zaviedla možnosť členenia vzdelávania v základnej škole do troch cyklov (1. až 3. ročník, 4. až 5. ročník a 6. až 9. ročník) namiesto striktného delenia len na tradičný 1. a 2. stupeň.
- **Podporné opatrenia a inklúzia:** Zaviedla nárok na podporné opatrenia vo výchove a vzdelávaní.
- **Flexibilita školských programov:** Umožnila školám prispôsobiť si učebné plány podľa potrieb žiakov.
- **2. Schválenie nového Štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP 2023)**
- Ministerstvo školstva v máji 2023 oficiálne schválilo nový **Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie**. Tento dokument určuje cieľové kompetencie, obsah vzdelávania a hodnotenie žiakov.
- **Postupné zavádzanie reformy do praxe:**
- **Školský rok 2023/2024:** Prvá fázová overovacia vlna na 39 pilotných základných školách.
- **Školský rok 2024/2025:** Rozšírenie na ďalších takmer 500 základných škôl.
- **Školský rok 2026/2027:** Povinné zavedenie nového kurikula pre 1. ročníky na **všetkých základných školách** v SR.

Učebnice

- **1. Súlad s novým Štátnym vzdelávacím programom (ŠVP 2023)**
- **Zmena obsahu a metód:** Učebnice už nemajú byť len zoznamom poučiek na memorovanie. Musia podporovať kritické myslenie, prácu s informáciami, tvorivosť a rozvíjať praktické spôsobilosti žiakov.
- **Rešpektovanie cyklov:** Učebné materiály musia zodpovedať novému členeniu na 3 vzdelávacie cykly (1.–3. ročník, 4.–5. ročník, 6.–9. ročník).
- **2. Schvaľovací proces a doložky**
- **3. Otvorený trh a príspevok na učebnice**
- **4. Postupné vydávanie a dodávanie (Harmonogram)**
- Nakoľko sa nové kurikulum zavádza po ročníkoch (od 1. ročníka v 1. cykle), nové učebnice nevznikajú naraz pre celú základnú školu.
- Vydavateľstvá pripravujú a ministerstvo schvaľuje učebné texty postupne podľa tohto fázovania.
- V prechodnom období (kým nie sú dostupné všetky nové tituly) môžu školy používať aj doterajšie učebnice s tým, že učiteľ prispôsobuje metodiku novému ŠVP, prípadne ich dopĺňa digitálnymi a doplnkovými materiálmi.

Nový štátny vzdelávací program

- Pri projektovom učení a odklone od memorovania sa mení samotná úloha učebnice. Namiesto sprievodcu „od poučky k poučke“ fungujú nové učebné materiály ako **pracovný nástroj, zdroj dát a sprievodca objavovaním**.
- Štátny vzdelávací program (ŠVP) a metodické usmernenia pre tvorcov učebníc pri projektovom a zážitkovom vyučovaní vyžadujú najmä:
- **1. Odklad poučiek a otvorené otázky**
- **Namiesto hotových faktov:** Učebnica nepredkladá na úvode lekcie definíciu, ktorú si má žiak zapamätať. Zadáva problém, výskumnú otázku alebo reálnu situáciu zo života.
- **Badateľský prístup (Inquiry-based learning):** Text navádza žiaka, aby odpoveď sám hľadal prostredníctvom experimentu, pozorovania či analýzy údajov.

Nový štátny vzdelávací program

- **2. Zadania pre projektovú prácu a tímovú spoluprácu**
- **Komplexné výzvy:** Učebnice musia obsahovať dlhodobejšie alebo medzipredmetové projekty (napr. *"Navrhnite ekologické riešenie pre školský dvor"* namiesto len poučky o recyklácii).
- **Roly a delenie úloh:** Zadania definujú postup prác v skupine, rozdelenie úloh a kritériá pre záverečnú prezentáciu výstupu.

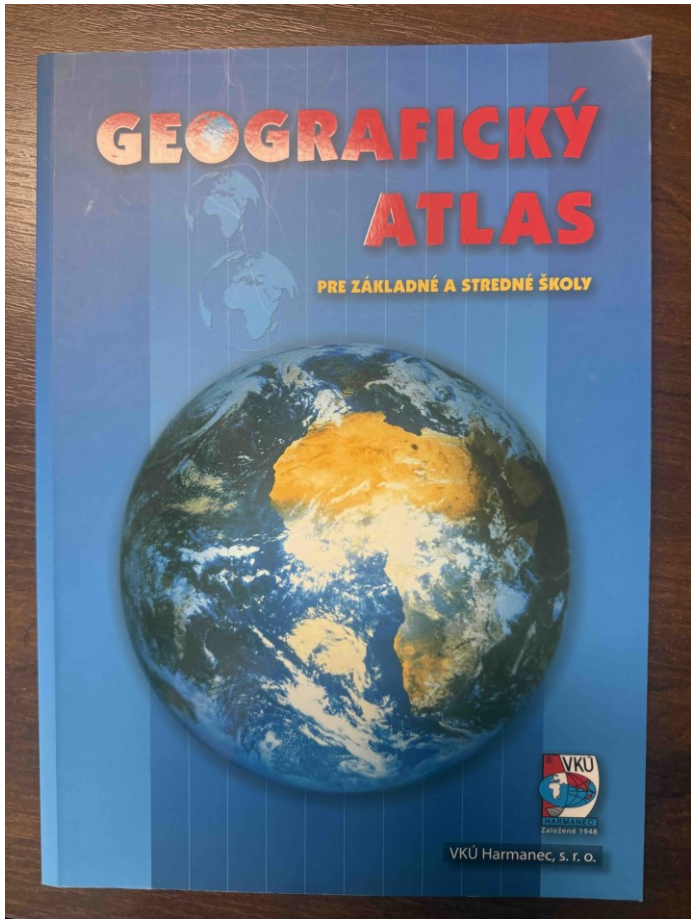
Nový štátny vzdelávací program

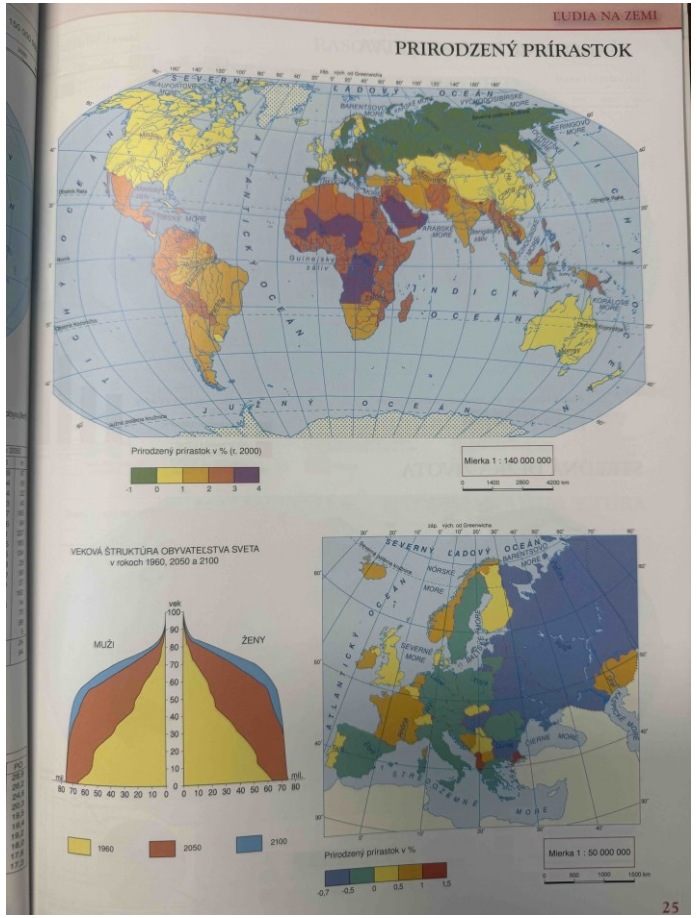
- **3. Práca s rôznorodými zdrojmi informácií**
- **Informačná gramotnosť:** Učebnica nahrádza pasívny text prácu s grafmi, tabuľkami, mapami, infografikami, historickými prameňmi či úryvkami z literatúry.
- **Rozlišovanie faktov a názorov:** Obsahuje cvičenia, kde žiaci vyhodnocujú dôveryhodnosť zdrojov a overujú informácie.

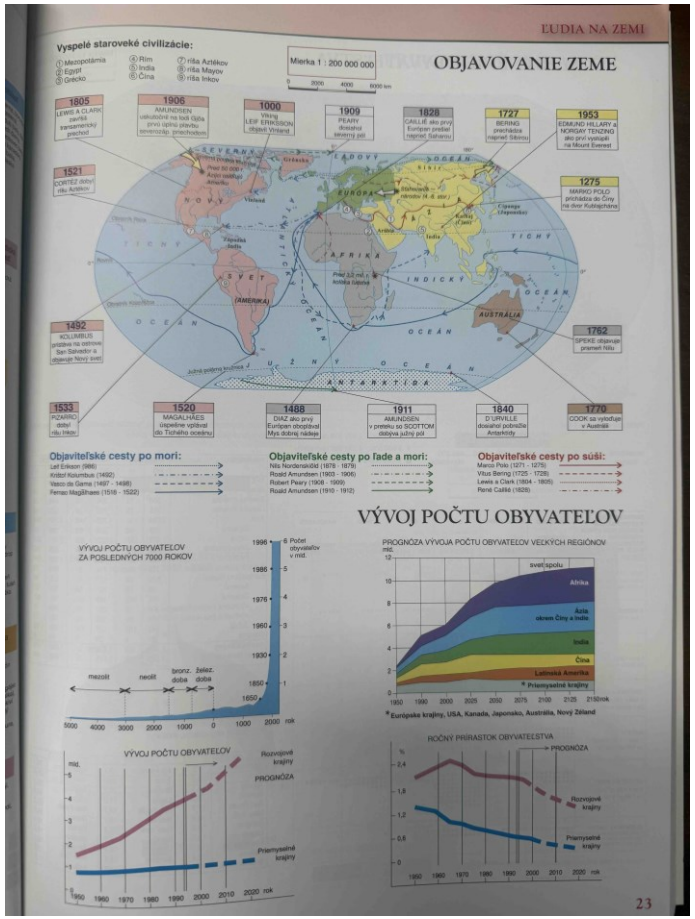
Nový štátny vzdelávací program

- **4. Formatívne hodnotenie a sebahodnotenie**
- **Kritériá úspechu:** Na začiatku projektu alebo kapitoly učebnica jasne definuje, čo sa má žiak naučiť a podľa čoho spozná, že cieľ dosiahol.
- **Reflexia:** Na konci lekcie sú zaradené reflexívne otázky (*„Čo sa mi pri projekte darilo?“, „V čom som potreboval pomoc?“, „Ako by som postupoval nabudúce?“*).
- **5. Prepájanie predmetov (Medzipredmetové vzťahy)**
- Učebnice nepôsobia ako „izolované ostrovy“. Prírodovedné či spoločovedné témy prirodzene prepájajú matematiku, jazykové zručnosti, digitálne technológie a environmentálnu či finančnú gramotnosť.

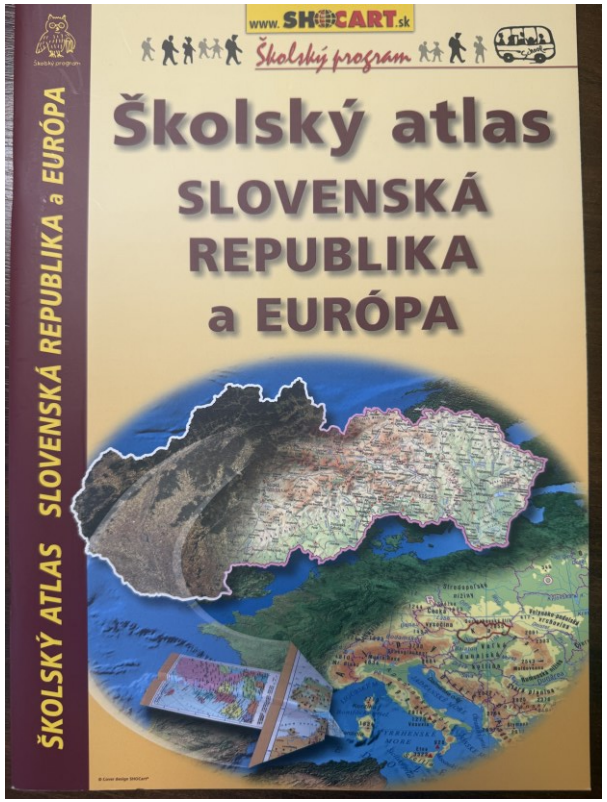
Náš existujúci atlas VKÚ

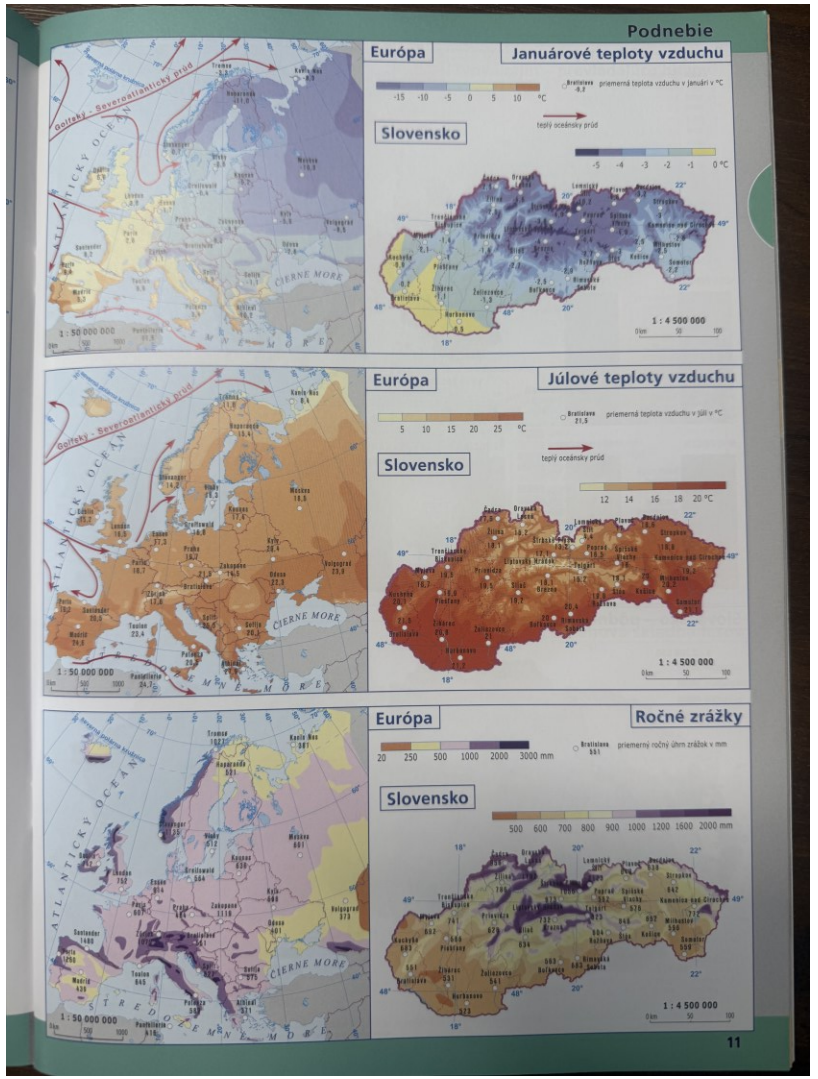

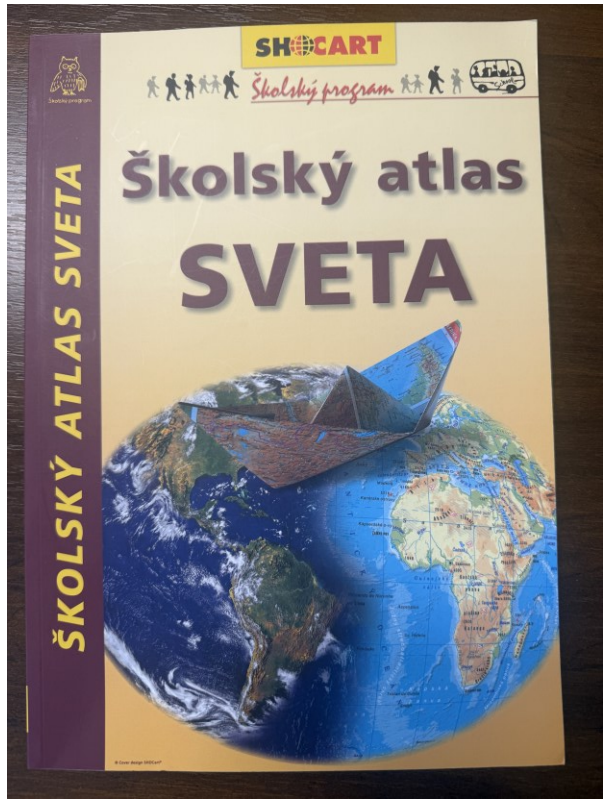

SHOCart v Českej republike

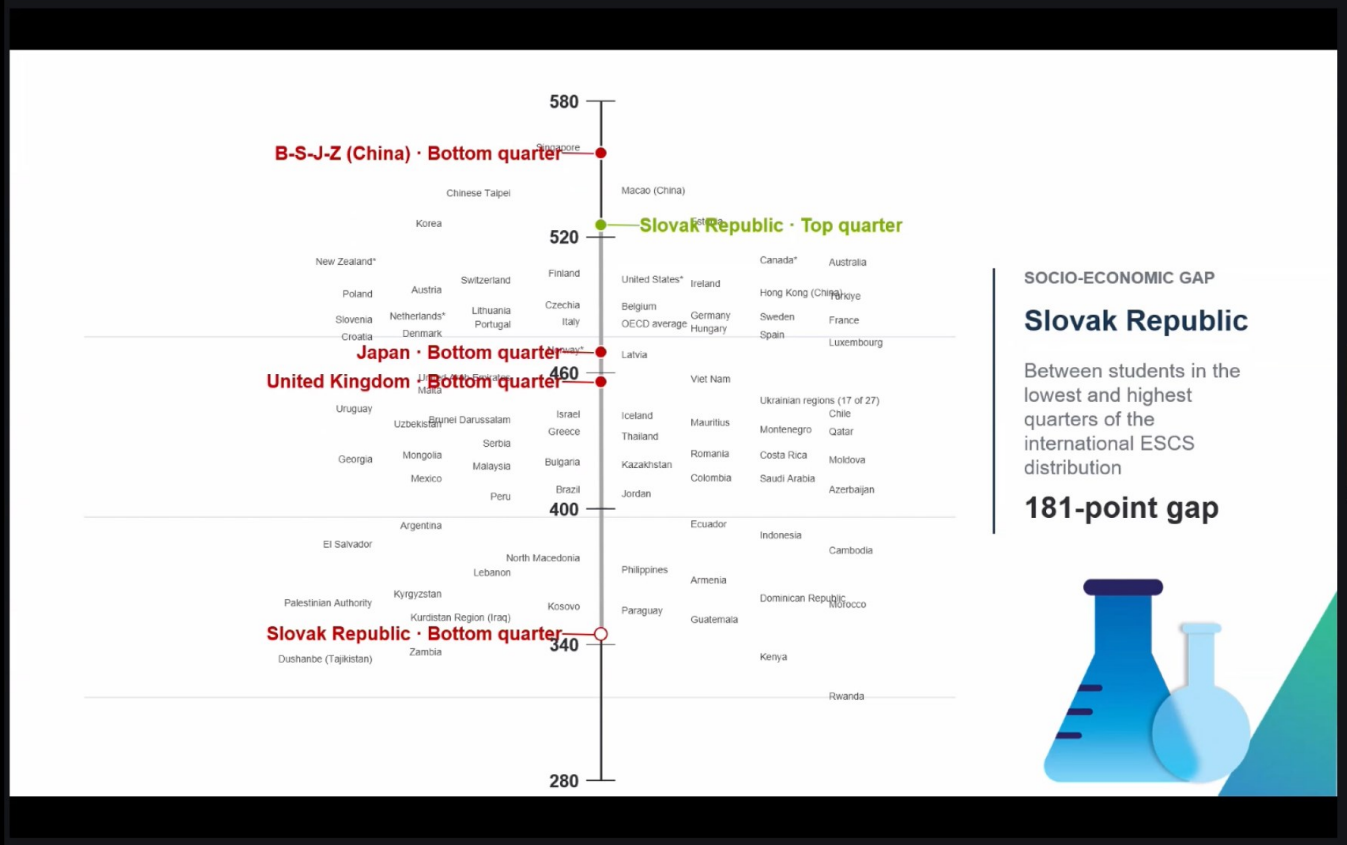

PISA testovanie 2026

- Čitateľská gramotnosť

- Výkon síce neklesol tak dramaticky ako v susedných štátoch, ale stále platí, že približne **tretina 15-ročných žiakov nedosahuje ani základnú úroveň** čitateľskej gramotnosti. To znamená, že majú problém porozumieť súvislému textu, identifikovať hlavnú myšlienku či odlišovať fakty od názorov.

SOCIO-ECONOMIC GAP

Slovak Republic

Between students in the lowest and highest quarters of the international ESCS distribution

181-point gap

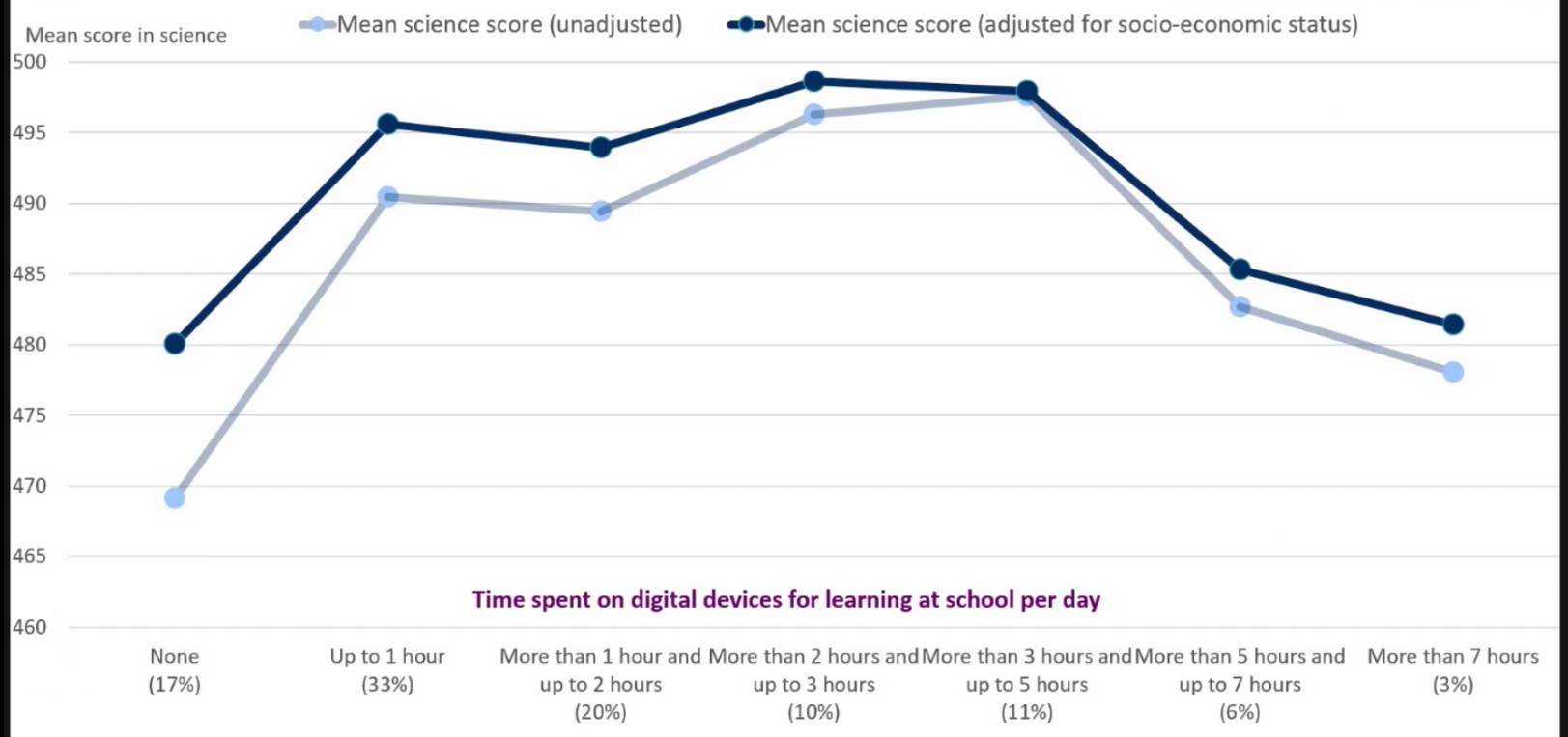

PISA Slovensko 2026

- Výsledky PISA ukázali, že slovenské školstvo sa dokázalo vyhnúť prepadu, v ktorom skončili mnohé európske krajiny. Pozitívom je posun v matematike a prírodných vedách. Hlavným problémom však zostáva obrovská nerovnosť vo vzdelávaní a nízka čitateľská gramotnosť, čo je hlavným dôvodom, prečo Slovensko spustilo komplexnú kurikulárnu reformu.
- **..**To znamená, že majú problém porozumieť súvislému textu, identifikovať hlavnú myšlienku či odlišovať fakty od názorov
- Zdroj https://www2.nucem.sk/sk/merania/medzinarodne-merania/pisa/cyklus/2025

When digital devices are used for learning, moderation matters

Figure I.4.5

Ako chceme prispieť do kurikulárnej reformy

- Nový školský atlas s metodickou príručkou – predstaví Ľuboš Balažovič ako autor Školského atlasu

- Moja motivácia „Keď nerozumieš slovu vo vete, nerozumieš celej vete.“

„Dones ten starý čapruch“ Viete čo máte doniesť?

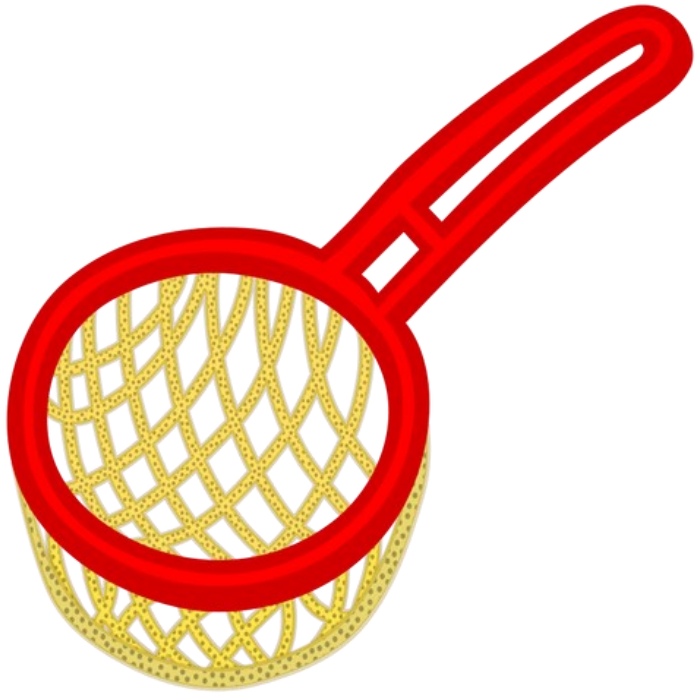
- Čapruch je pokrývka na koňa☺

Princípy zásady tvorby nového atlasu

1. Od kvantity ku kvalite
2. Od všeobecného k selektívnemu
3. Od čistej mapy k hybridnému (mapa+text+grafy)
4. Učiť sa pracovať s informáciami
5. Otvorenie nových tém, redukcia niektorých tradičných
6. Prepojenie s praxou
7. Inšpirácia z celého sveta (české, britské, poľské, rakúske, aj rôzne vydania slovenských atlasov)

1. Od kvantity ku kvalite

1. Redukcia obsahu
2. Výber obsahu primeraný využitiu v kontexte kognitívnych schopností žiaka ZŠ
3. Je dostatok informácií, chýbajú nám však „filtre“ ktoré nás nasmerujú k princípom

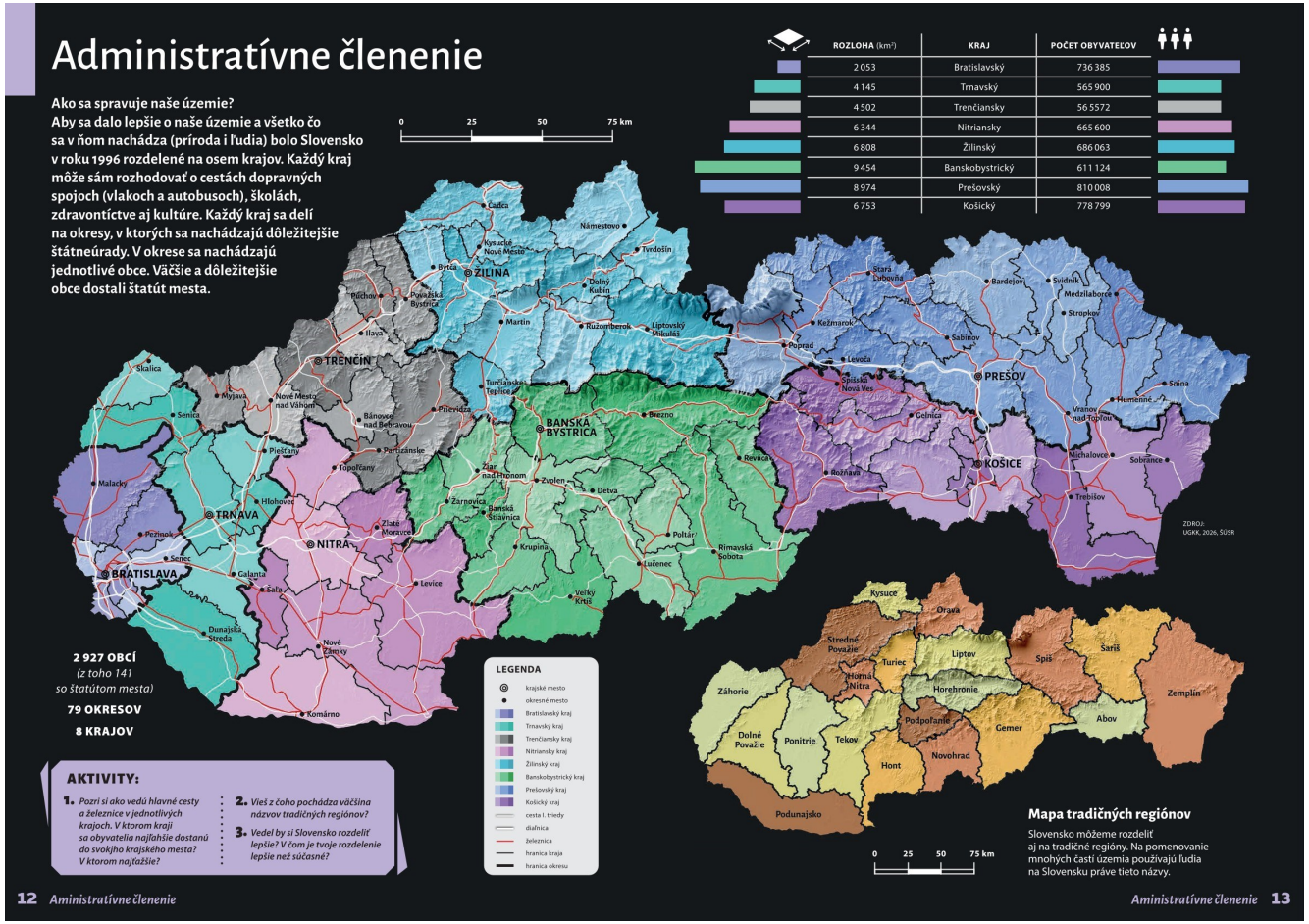
2. Od všeobecného k selektívnemu

1. Užšia cieľová skupiny (ZŠ)
2. Naviazanie na konkrétne témy a úlohy ŠVP
3. Sledujeme konkrétne ciele

3. Od čistej mapy k hybridnému (mapa+text+grafy)

1. Perex
2. Komentáre
3. Úlohy
4. Obrázky
5. Grafy a tabuľky

4. Učiť sa pracovať s informáciami

1. Úlohy pre žiakov
2. Metodická príručka pre učiteľov
3. Používanie referencií a referenčné hodnoty

TÉMA: SLOVENSKO VO SVETE

Odporúčané využitie: prioritne 3. cyklus; 2. cyklus ZŠ

Kontext: Žiaci spoznávajú Slovensko ako súčasť navzájom prepojeného sveta. Určujú jeho polohu pomocou svetových strán a porovnávajú ho s inými krajinami z hľadiska polohy, rozlohy, počtu obyvateľov, vzdialenosti, časových rozdielov a vybraných prírodných charakteristík.

VÄZBA NA VÝKONOVÝ ŠTANDARD ŠVP (2026)

3. cyklus ❸ - Žiak vie/dokáže:

- používať pojmy a terminológiu geografickej a spoločenskovednej povahy v správnom kontexte;
- orientovať sa v rozmiestnení kľúčových geografických prvkov a priestorových vzťahoch medzi nimi v regiónoch rôznych mierok prostredníctvom vlastnej mentálnej mapy;
- porovnať vybrané regióny rôznej mierky z hľadiska ich geografických špecifík.

2. cyklus ❷ - Žiak vie/dokáže:

- orientovať sa v rozmiestnení kľúčových geografických prvkov na základe vlastnej mentálnej mapy Slovenska a sveta.

VÄZBA NA OBSAHOVÝ ŠTANDARD ŠVP (2026)

3. cyklus ❸:

- určovanie a porovnávanie priestorových vzťahov medzi objektmi a javmi na mape – analýza mapy;
- určovanie času v rôznych častiach Zeme pomocou mapy časových pásiem
- poloha, rozloha a počet obyvateľov Slovenska v európskom a globálnom kontexte.

2. cyklus ❷:

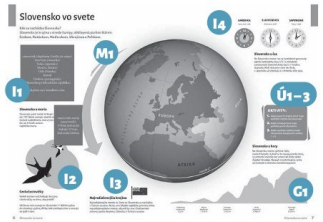
- základná orientácia na mape sveta a glóbuse,
- vyhľadávanie objektov a trás na mape podľa zvolených kritérií.

KĽÚČOVÉ A POMOCNÉ POJMY: geografická poloha, glóbus, svetadiel, svetové strany, vzdialenosť, rozloha, počet obyvateľov, časové pásmo ❸, nadmorská výška, vnútrozemský štát, časový rozdiel, svetový čas

PRIEREZOVÉ GRAMOTNOSTI: čitateľská a vizuálna gramotnosť – získavanie a prepájanie informácií z textu, glóbusového zobrazenia, ilustrácií a výškového profilu.

OZVÍJANÉ SPÔSOBILOSTI PRI PRÁCI S GEOGRAFICKÝMI ZDROJMI INFORMÁCIÍ: Orientácia v zdroji: identifikovať Slovensko, svetadiely, oceány a vybrané mestá na glóbusovom zobrazení;
čítanie: *získavať údaje o polohe, vzdialenosti, čase, rozlohe, počte obyvateľov a nadmorskej výške z rôznych prvkov v atlase;*
analýza: *porovnávať polohu, vzdialenosti, časové rozdiely a nadmorské výšky; identifikovať podobnosti a rozdiely;*
interpretácia: *vysvetľovať zistené vzťahy a formulovať závery o polohe Slovenska a jeho prepojení so svetom.*

METODICKÉ POZNÁMKY

M1 – Glóbusové zobrazenie Slovenska vo svete

Cieľ: Určiť polohu Slovenska v globálnom kontexte a opísať priestorové vzťahy medzi Slovenskom a vybranými miestami sveta.

Metodický postup: Žiaci lokalizujú Slovensko, svetadiely, oceány a vyznačené mestá. Mestá roztriedia podľa svetadielov a určia ich relatívnu polohu vzhľadom na Slovensko. Na základe zobrazenia opíšu polohu Slovenska vo vzťahu k vybraným miestam sveta.

Možné otázky:

- Na ktorých svetadieloch sa nachádzajú vyznačené mestá?
- ...

Diferenciácia:

❷ Žiaci priraďujú mestá k svetadielom a určujú ich polohu pomocou hlavných svetových strán.

❸ Žiaci používajú aj vedľajšie svetové strany a presnejšie opisujú priestorové vzťahy medzi mestami a Slovenskom.

I1 – Slovensko a moria

Cieľ: Porovnať vzdialenosť Slovenska od vybraných morí a vysvetliť, čo znamená, že Slovensko je vnútrozemský štát.

Metodický postup: Žiaci vyhľadajú uvedené moria na glóbusovom zobrazení alebo mape sveta a zoradia ich podľa uvedenej vzdialenosti od Slovenska. Vypočítajú rozdiel medzi najmenšou a najväčšou uvedenou vzdialenosťou a vysvetlia pojem vnútrozemský štát.

Možné otázky:

- Ktoré z uvedených morí je k Slovensku najbližšie a ktoré najvzdialenejšie?
- Čo znamená, že Slovensko nemá priamy prístup k moru?

Diferenciácia:

❷ Žiaci porovnávajú uvedené údaje a zoradia moria podľa vzdialenosti.

❸ Žiaci vzdialenosti overia pomocou digitálnej mapy a vysvetlia, prečo sa môžu líšiť podľa zvoleného východiskového a cieľového bodu.

I2 – Cesta lastovičiek

Cieľ: Opísať migráciu vtákov ako príklad prírodného prepojenia Slovenska s inými časťami sveta.

Metodický postup: Žiaci určia všeobecný smer migrácie lastovičiek, cieľový svetadiel a približnú dĺžku cesty. Uvedenú vzdialenosť porovnajú so známou vzdialenosťou, napríklad medzi svojou obcou a Bratislavou.

Možné otázky:

- Ktorým smerom a na ktorý svetadiel odlietajú vtáky zo Slovenska?
- Aké prírodné prekážky môžu počas svojej cesty prekonávať?

Diferenciácia:

❷ Žiaci opíšu smer, cieľ a približnú dĺžku migrácie.

❸ Žiaci pomocou mapy navrhnú približnú migračnú trasu a identifikujú územia a prírodné prekážky, cez ktoré môže viesť.

I3 – Najvzdialenejšie miesta od Slovenska

Cieľ: Rozvíjať predstavu o guľovitom tvare Zeme a polohe najvzdialenejších miest na opačnej strane planéty.

Metodický postup: Žiaci vyhľadajú Slovensko a Chathamské ostrovy na glóbuse. Uvažujú, kde sa nachádzajú miesta ležiace na opačnej strane Zeme vzhľadom na Slovensko a prečo ide o najvzdialenejšie miesta.

Možné otázky:

- ...

Diferenciácia:

❷ Žiaci vyhľadajú Chathamské ostrovy a opíšu ich približnú polohu vzhľadom na Slovensko.

❸ Žiaci pomocou digitálneho glóbusu vyhľadajú protinožný bod svojej obce a opíšu jeho polohu.

I4 – Slovensko a čas

Cieľ: Porovnať čas v Bratislave, New Yorku a Tokiu a porozumieť existencii časových rozdielov medzi miestami na Zemi.

Metodický postup: Žiaci odčítajú čas na hodinách, vypočítajú časové rozdiely medzi mestami a určia, kde je v rovnakom okamihu skorší alebo neskorší čas. V 3. cykle svoje zistenia vysvetlia pomocou mapy časových pásiem.

Možné otázky:

- O koľko hodín sa líši čas na Slovensku od času v New Yorku a Tokiu?
- Prečo nemajú všetky miesta na Zemi v rovnakom okamihu rovnaký čas?

Diferenciácia:

❷ Žiaci porovnávajú čas zobrazený na hodinách bez systematického vysvetľovania časových pásiem.

❸ Žiaci pracujú s mapou časových pásiem a zohľadňujú používanie letného a zimného času.

G1 – Porovnanie nadmorských výšok

Cieľ: Čítať a porovnávať nadmorské výšky vybraných vrchov sveta a porovnať ich s Gerlachovským štítom.

Metodický postup: Žiaci zoradia vrchy podľa nadmorskej výšky, určia, ktoré sú vyššie alebo nižšie ako Gerlachovský štít, a vypočítajú vybrané výškové rozdiely. Vrchy následne priradia ku krajinám, pohoriam alebo svetadielom.

Možné otázky:

- Ktoré zobrazené vrchy sú vyššie a ktoré nižšie ako Gerlachovský štít?
- O koľko metrov je Mount Everest vyšší ako Gerlachovský štít?

Diferenciácia:

❷ Žiaci zoradia vrchy a určia, ktoré sú vyššie alebo nižšie ako Gerlachovský štít.

❸ Žiaci vypočítajú výškové rozdiely a sformulujú záver o výške Tatier v porovnaní s pohoriami sveta.

Ú1 – Ú3

Námety na ďalšie úlohy

...

ODPORÚČANÉ ZDROJE

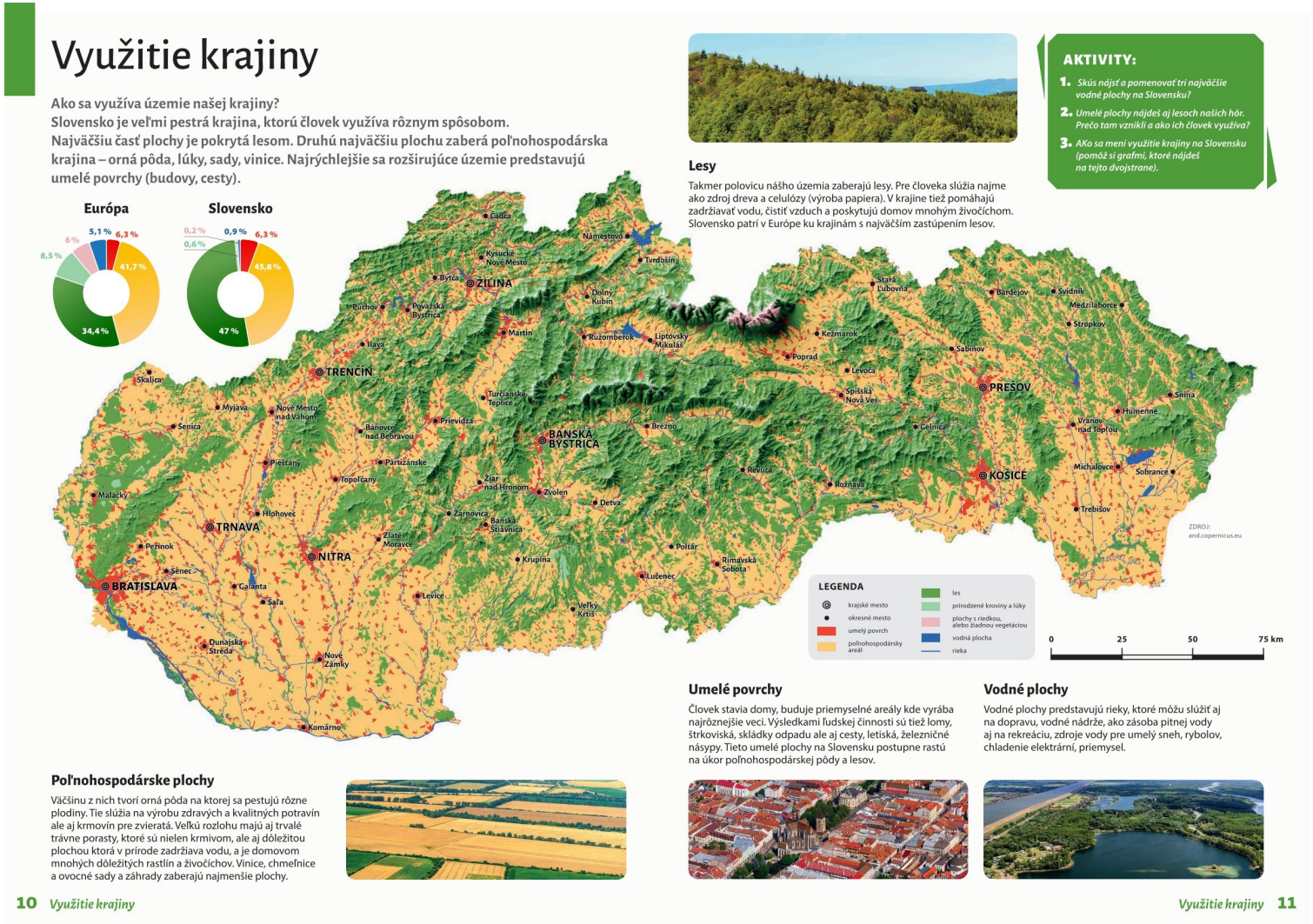
- digitálny glóbus alebo mapová aplikácia – poloha miest, smery a vzdialenosti
- mapa časových pásiem – určovanie a vysvetľovanie časových rozdielov
- digitálny nástroj na vyhľadávanie protinožných bodov – rozširujúca práca s guľovitým tvarom Zeme

Zdroj kurikulárnych väzieb: Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. (2026). Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie: Príloha – Vzdelávacie štandardy. Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť. https://www.minedu.sk/46605-sk/clovek-a-spolocnost/

QR KOD | QR KOD | QR KOD

5. Otvorenie nových tém, redukcia niektorých tradičných

1. Historické mapy - prepojenie na dejepis
2. Mapy krajinnej pokrývky/využitia krajiny

Využitie krajiny

Ako sa využíva územie našej krajiny?
Slovensko je veľmi pestrá krajina, ktorú človek využíva rôznym spôsobom. Najväčšiu časť plochy je pokrytá lesom. Druhú najväčšiu plochu zaberá poľnohospodárska krajina – orná pôda, lúky, sady, vinice. Najrýchlejšie sa rozširujúce územie predstavujú umelé povrchy (budovy, cesty).

Lesy

Takmer polovicu nášho územia zaberajú lesy. Pre človeka slúžia najme ako zdroj dreva a celulózy (výroba papiera). V krajine tiež pomáhajú zadržiavať vodu, čistiť vzduch a poskytujú domov mnohým živočíchom. Slovensko patrí v Európe ku krajinám s najväčším zastúpením lesov.

AKTIVITY:

1. *Skús nájsť a pomenovať tri najväčšie vodné plochy na Slovensku?*
2. *Umelé plochy nájdeš aj lesoch našich hôr. Prečo tam vznikli a ako ich človek využíva?*
3. *AKo sa mení využitie krajiny na Slovensku (pomôž si grafmi, ktoré nájdeš na tejto dvojstrane).*

Umelé povrchy

Človek stavia domy, buduje priemyselné areály kde vyrába najrôznejšie veci. Výsledkami ľudskej činnosti sú tiež lomy, štrkoviská, skládky odpadu ale aj cesty, letiská, železničné násypy. Tieto umelé plochy na Slovensku postupne rastú na úkor poľnohospodárskej pôdy a lesov.

Vodné plochy

Vodné plochy predstavujú rieky, ktoré môžu slúžiť aj na dopravu, vodné nádrže, ako zásoba pitnej vody aj na rekreáciu, zdroje vody pre umelý sneh, rybolov, chladenie elektrární, priemysel.

Poľnohospodárske plochy

Väčšinu z nich tvorí orná pôda na ktorej sa pestujú rôzne plodiny. Tie slúžia na výrobu zdravých a kvalitných potravín ale aj krmovín pre zvieratá. Veľkú rozlohu majú aj trvalé trávne porasty, ktoré sú nielen krmivom, ale aj dôležitou plochou ktorá v prírode zadržiava vodu, a je domovom mnohých dôležitých rastlín a živočíchov. Vinice, chmeľnice a ovocné sady a záhrady zaberajú najmenšie plochy.

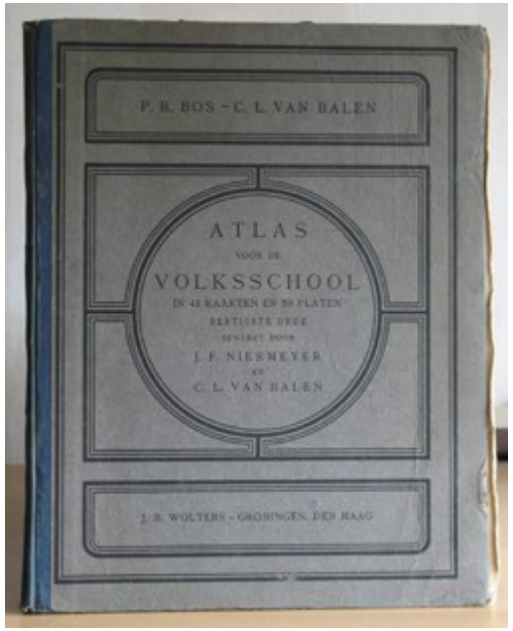
6. Prepojenie s praxou

1. Testovanie na škole
    1. Vlastiveda
    2. Geografia
2. Naviazanie na ďalšie pomôcky
    1. Digitálny portál
    2. Nástenné mapy
    3. Iné pomôcky

7. Inšpirácia z celého sveta

- Inšpirovali nás
  - české,
  - britské,
  - poľské,
  - rakúske,
  - aj rôzne vydania slovenských atlasov a učebníc vlastivedy a geografie

TÉMA: SLOVENSKO VO SVETE

Odporúčané využitie: prioritne 3. cyklus; 2. cyklus ZŠ

Kontext: Žiaci spoznávajú Slovensko ako súčasť navzájom prepojeného sveta. Určujú jeho polohu pomocou svetových strán a porovnávajú ho s inými krajinami z hľadiska polohy, rozlohy, počtu obyvateľov, vzdialenosti, časových rozdielov a vybraných prírodných charakteristík.

VÄZBA NA VÝKONOVÝ ŠTANDARD ŠVP (2026)

3. cyklus ❸ - Žiak vie/dokáže:

- používať pojmy a terminológiu geografickej a spoločenskovednej povahy v správnom kontexte;
- orientovať sa v rozmiestnení kľúčových geografických prvkov a priestorových vzťahoch medzi nimi v regiónoch rôznych mierok prostredníctvom vlastnej mentálnej mapy;
- porovnať vybrané regióny rôznej mierky z hľadiska ich geografických špecifík.

2. cyklus ❷ - Žiak vie/dokáže:

- orientovať sa v rozmiestnení kľúčových geografických prvkov na základe vlastnej mentálnej mapy Slovenska a sveta.

VÄZBA NA OBSAHOVÝ ŠTANDARD ŠVP (2026)

3. cyklus ❸:

- určovanie a porovnávanie priestorových vzťahov medzi objektmi a javmi na mape – analýza mapy;
- určovanie času v rôznych častiach Zeme pomocou mapy časových pásiem
- poloha, rozloha a počet obyvateľov Slovenska v európskom a globálnom kontexte.

2. cyklus ❷:

- základná orientácia na mape sveta a glóbuse,
- vyhľadávanie objektov a trás na mape podľa zvolených kritérií.

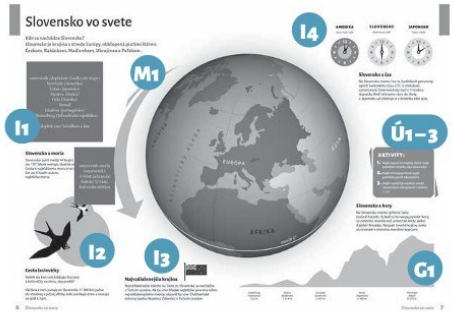
KĽÚČOVÉ A POMOCNÉ POJMY: geografická poloha, glóbus, svetadiel, svetové strany, vzdialenosť, rozloha, počet obyvateľov, časové pásmo ❸, nadmorská výška, vnútrozemský štát, časový rozdiel, svetový čas

PRIEREZOVÉ GRAMOTNOSTI: čitateľská a vizuálna gramotnosť – získavanie a prepájanie informácií z textu, glóbusového zobrazenia, ilustrácií a výškového profilu.

OZVÍJANÉ SPÔSOBILOSTI PRI PRÁCI S GEOGRAFICKÝMI ZDROJMI INFORMÁCIÍ: Orientácia v zdroji: identifikovať Slovensko, svetadiely, oceány a vybrané mestá na glóbusovom zobrazení;

čítanie: *získavať údaje o polohe, vzdialenosti, čase, rozlohe, počte obyvateľov a nadmorskej výške z rôznych prvkov v atlase;*
analýza: *porovnávať polohu, vzdialenosti, časové rozdiely a nadmorské výšky; identifikovať podobnosti a rozdiely;*
interpretácia: *vysvetľovať zistené vzťahy a formulovať závery o polohe Slovenska a jeho prepojení so svetom.*

METODICKÉ POZNÁMKY

M1 – Glóbusové zobrazenie Slovenska vo svete

Cieľ: Určiť polohu Slovenska v globálnom kontexte a opísať priestorové vzťahy medzi Slovenskom a vybranými miestami sveta.

Metodický postup: Žiaci lokalizujú Slovensko, svetadiely, oceány a vyznačené mestá. Mestá roztriedia podľa svetadielov a určia ich relatívnu polohu vzhľadom na Slovensko.
Na základe zobrazenia opíšu polohu Slovenska vo vzťahu k vybraným miestam sveta.

Možné otázky:

- Na ktorých svetadieloch sa nachádzajú vyznačené mestá?
- ...

Diferenciácia:

❷ Žiaci priraďujú mestá k svetadielom a určujú ich polohu pomocou hlavných svetových strán.

❸ Žiaci používajú aj vedľajšie svetové strany a presnejšie opisujú priestorové vzťahy medzi mestami a Slovenskom.

I1 – Slovensko a moria

Cieľ: Porovnať vzdialenosť Slovenska od vybraných morí a vysvetliť, čo znamená, že Slovensko je vnútrozemský štát.

Metodický postup: Žiaci vyhľadajú uvedené moria na glóbusovom zobrazení alebo mape sveta a zoradia ich podľa uvedenej vzdialenosti od Slovenska. Vypočítajú rozdiel medzi najmenšou a najväčšou uvedenou vzdialenosťou a vysvetlia pojem vnútrozemský štát.

Možné otázky:

- Ktoré z uvedených morí je k Slovensku najbližšie a ktoré najvzdialenejšie?
- Čo znamená, že Slovensko nemá priamy prístup k moru?

Diferenciácia:

❷ Žiaci porovnávajú uvedené údaje a zoradia moria podľa vzdialenosti.

❸ Žiaci vzdialenosti overia pomocou digitálnej mapy a vysvetlia, prečo sa môžu líšiť podľa zvoleného východiskového a cieľového bodu.

I2 – Cesta lastovičiek

Cieľ: Opísať migráciu vtákov ako príklad prírodného prepojenia Slovenska s inými časťami sveta.

Metodický postup: Žiaci určia všeobecný smer migrácie lastovičiek, cieľový svetadiel a približnú dĺžku cesty. Uvedenú vzdialenosť porovnajú so známou vzdialenosťou, napríklad medzi svojou obcou a Bratislavou.

Možné otázky:

- Ktorým smerom a na ktorý svetadiel odlietajú vtáky zo Slovenska?
- Aké prírodné prekážky môžu počas svojej cesty prekonávať?

Diferenciácia:

❷ Žiaci opíšu smer, cieľ a približnú dĺžku migrácie.

❸ Žiaci pomocou mapy navrhnú približnú migračnú trasu a identifikujú územia a prírodné prekážky, cez ktoré môže viesť.

I3 – Najvzdialenejšie miesta od Slovenska

Cieľ: Rozvíjať predstavu o guľovitom tvare Zeme a polohe najvzdialenejších miest na opačnej strane planéty.

Metodický postup: Žiaci vyhľadajú Slovensko a Chathamské ostrovy na glóbuse. Uvažujú, kde sa nachádzajú miesta ležiace na opačnej strane Zeme vzhľadom na Slovensko a prečo ide o najvzdialenejšie miesta.

Možné otázky:

- ...

Diferenciácia:

❷ Žiaci vyhľadajú Chathamské ostrovy a opíšu ich približnú polohu vzhľadom na Slovensko.

❸ Žiaci pomocou digitálneho glóbusu vyhľadajú protinožný bod svojej obce a opíšu jeho polohu.

I4 – Slovensko a čas

Cieľ: Porovnať čas v Bratislave, New Yorku a Tokiu a porozumieť existencii časových rozdielov medzi miestami na Zemi.

Metodický postup: Žiaci odčítajú čas na hodinách, vypočítajú časové rozdiely medzi mestami a určia, kde je v rovnakom okamihu skorší alebo neskorší čas. V 3. cykle svoje zistenia vysvetlia pomocou mapy časových pásiem.

Možné otázky:

- O koľko hodín sa líši čas na Slovensku od času v New Yorku a Tokiu?
- Prečo nemajú všetky miesta na Zemi v rovnakom okamihu rovnaký čas?

Diferenciácia:

❷ Žiaci porovnávajú čas zobrazený na hodinách bez systematického vysvetľovania časových pásiem.

❸ Žiaci pracujú s mapou časových pásiem a zohľadňujú používanie letného a zimného času.

G1 – Porovnanie nadmorských výšok

Cieľ: Čítať a porovnávať nadmorské výšky vybraných vrchov sveta a porovnať ich s Gerlachovským štítom.

Metodický postup: Žiaci zoradia vrchy podľa nadmorskej výšky, určia, ktoré sú vyššie alebo nižšie ako Gerlachovský štít, a vypočítajú vybrané výškové rozdiely. Vrchy následne priradia ku krajinám, pohoriam alebo svetadielom.

Možné otázky:

- Ktoré zobrazené vrchy sú vyššie a ktoré nižšie ako Gerlachovský štít?
- O koľko metrov je Mount Everest vyšší ako Gerlachovský štít?

Diferenciácia:

❷ Žiaci zoradia vrchy a určia, ktoré sú vyššie alebo nižšie ako Gerlachovský štít.

❸ Žiaci vypočítajú výškové rozdiely a sformulujú záver o výške Tatier v porovnaní s pohoriami sveta.

Ú1 – Ú3

Námety na ďalšie úlohy

...

ODPORÚČANÉ ZDROJE

- digitálny glóbus alebo mapová aplikácia – poloha miest, smery a vzdialenosti
- mapa časových pásiem – určovanie a vysvetľovanie časových rozdielov
- digitálny nástroj na vyhľadávanie protinožných bodov – rozširujúca práca s guľovitým tvarom Zeme

Zdroj kurikulárnych väzieb: Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky. (2026). Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie: Príloha – Vzdelávacie štandardy. Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť. https://www.minedu.sk/46605-sk/clovek-a-spolocnost/

QR KOD | QR KOD | QR KOD

Čo hovorí mapa?

Každá mapa rozpráva niečo o území na Zemi. Územím môže byť Slovensko (ako v tomto atlase) alebo iná krajina či celý svet. Mapa nám hovorí kadiaľ vedú hranice, kde sú vysoké hory, kadiaľ tečú rieky a kde sa nachádajú mesta v ktorých bývajú ľudia. Môže nám rozprávať aj o tom čo títo ľuda robia, kde chovajú dobytok, kde pestujú pšenicu, alebo kde vyrábajú autá. Mapa vždy odpovedá na otázky, ktoré začínajú slovíčkom „Kde?“

NÁZOV MAPY

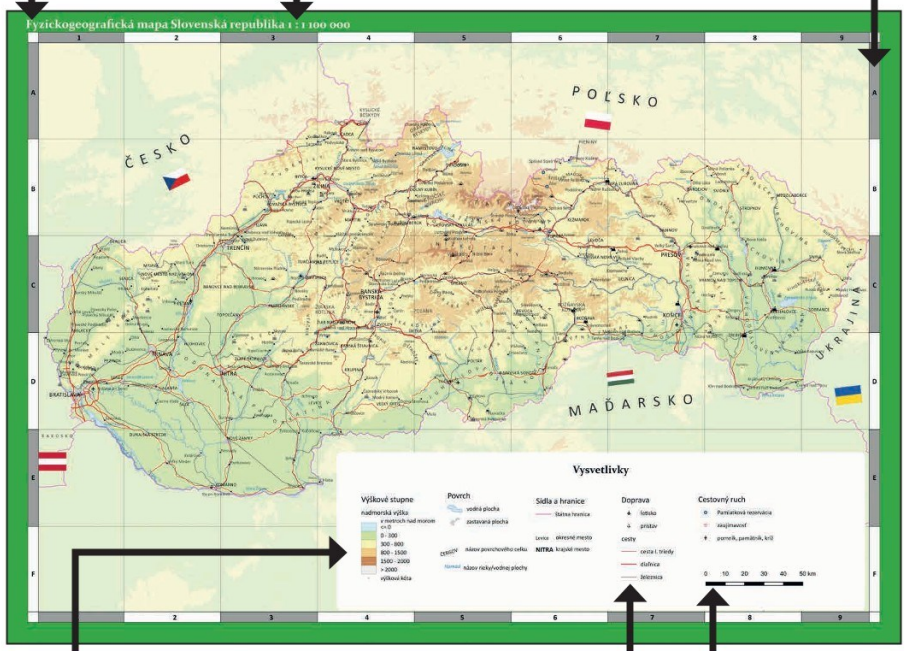
Aj mapy majú svoje mená, ktoré nám hneď prezradia čo môžeme v mape čakať.

MIERKA

Mierka mapy nám udáva koľkokrát je skutočná vzdialenosť väčšia než tá na mape. Ak je mierka mapy 1:50000 znamená to, že ak nameriaš vzdialenosť miest 3 cm, sú vzdialené v skutočnosti 3 x 50 000 cm = 150 000 cm = 1 500 m

SÚRADNICOVÁ SIEŤ

Pre lepšiu orientáciu a nájdenie miesta sa v mape používa súradnicová sieť.

VYSVETLIVKY

Všetky použité mapové značky sú zobrazené v časti Vysvetlivky, ktoré sa niekedy označujú ako Mapová legenda.

SYMBOLY

Mapa sa od obrazu umelca líši v tom že skučný vyhľad nahrádza značkami. Každé mesto zvrchu vyzerá inak, ale na mape sú všetky mestá zobrazené rovnakou značkou. Podobne je to s riekami. Niektoré značky nám zobrazujú aj to čo v krajine nevidíme – napríklad hranicu okresu.

GRAFICKÁ MIERKA

Každá mapa obsahuje aj grafickú mierku. Vyzerá ako malé pravítko na ktorom sú naznačené skutočné vzdialenosti.

ZDROJ ÚDAJOV

Dobrá mapa by mala obsahovať aj informáciu odkiaľ pochádzajú informácie, ktoré zobrazuje. Len tak môžeme zistiť ako veľmi je spoľahlivá.

ZDROJ:
Copernicus, VKÚ

Skutočnosť

Aby sme lepšie videli skutočnú krajinu stačí nám nájsť nejaký kopec. Utekať na kopec vždy keď chceme poznať ďalšiu cestu ale nie je veľmi praktické, preto nám pomôže mapa, ktorá je akoby zmenšeným pohľadom na krajinu z výšky.

Družicová snímka

Okolo Zeme krúži mnoho družíc, ktoré snímajú Zem a fotogramie (snímky) pravidelne posielajú na Zem. Niekedy zobrazujú zem špeciálnymi farbami, ktoré ľuďom pomáhajú pri tvorbe máp.

Mapa

Mapa vznikne prekreslením obrazu z družicových alebo leteckých snímok použitím jednoduchých symbolov. Môžu to byť bodové značky, čiarové alebo plošné.

AKTIVITY:

1. *Zisti z mapy, ako ďalejko sú od seba mestá Žilina a Zvolen? (použi grafickú alebo číslenú mierku)*
2. *Koľko „značka hrad“ nájdeš na mape. Čo táto značka znamená?*

Slovensko vo svete

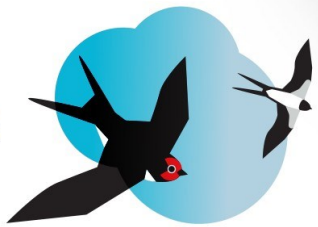
Kde sa nachádza Slovensko?
Slovensko je krajina v strede Európy, obklopená piatimi štátmi: Českom, Rakúskom, Maďarskom, Ukrajinou a Poľskom.

Slovensko a moria

Slovensko patrí medzi 44 krajín (zo 197), ktoré nemajú vlastné more. Cesta k najbližšiemu moru trvá však len asi 6 hodín autom.

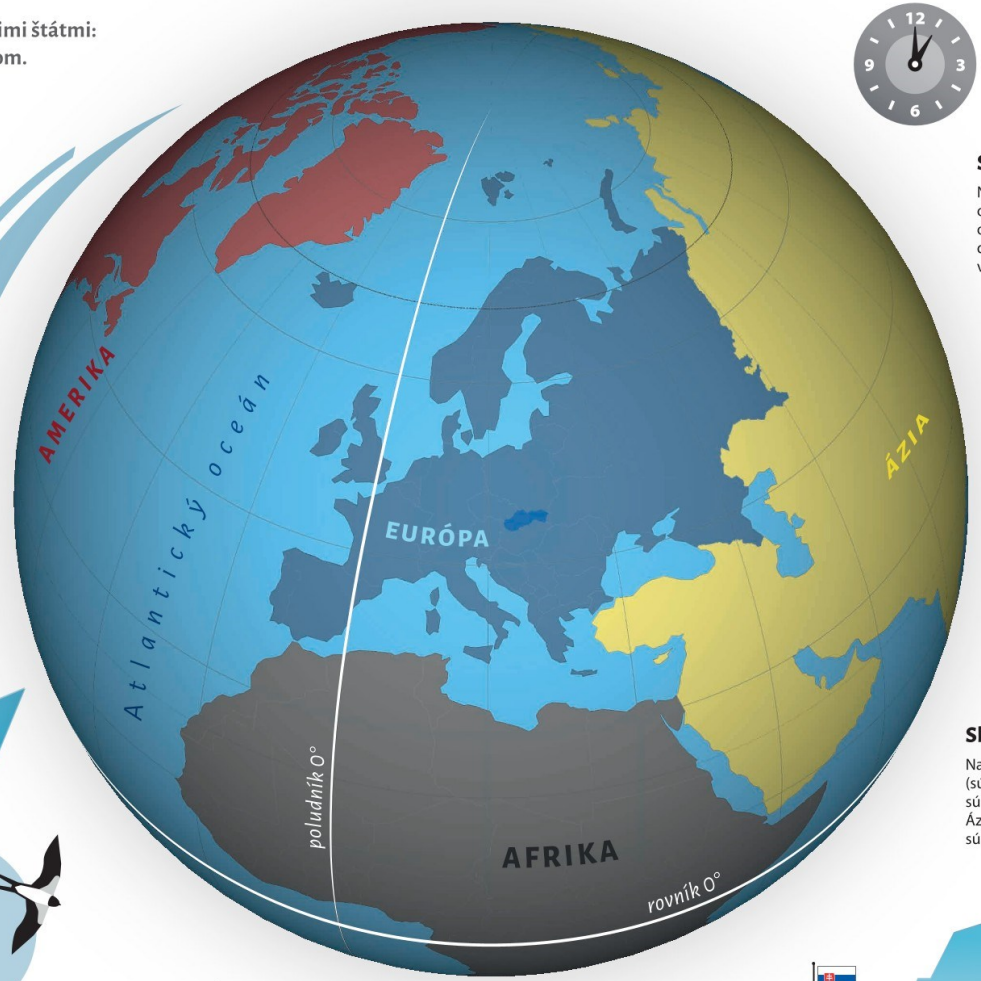

Cesta lastovičky

Vedeli ste kam odchádzajú bociany a lastovičky na zimu, aby prežili?

Väčšina z nich putuje zo Slovenska 11 000 km južne do strednej a južnej Afriky, kde prečkajú zimu a vracajú sa späť k nám.

Najvzdialenejšia krajina

Najvzdialenejšie miesto na Zemi zo Slovenska sa nachádza v Tichom oceáne. Ak by sme hľadali najbližšiu pevninu tohto najvzdialenejšieho miesta, objavili by sme Chathamské ostrovy (patria Novému Zélandu) v Tichom oceáne.

Slovensko a čas

Na Slovensku máme čas na hodinkách posunutý oproti svetovému času UTC (v minulosti označovaný Greenwichský čas) o 1 hodinu dopredu. Keď vstávame ráno do školy, v Japonsku už obedujú a v Amerika ešte spia.

AKTIVITY:

1. *Nájdi aspoň tri krajiny, ktoré majú podobnú rozlohu ako Slovensko*
2. *Nájdi tri krajiny ktoré majú podobný počet obyvateľov*
3. *Nájdi najväčšie rozdiely medzi Slovenskom a krajinami z otázky 1. a 2.*

Slovensko a hory

Na Slovensku máme pohorie Tatry (súčasť Karpát). Aj keď sú to naozaj vysoké hory, sú omnoho menšie než americké Andy alebo Ázijské Himaláje. Naopak mnohé krajiny sveta sú rovinaté s omnoho menšími kopcami

ZDROJ:
NaturalEarth

Slovensko v Európe

Čo znamená byť súčasťou Európskej únie?
Slovensko patrí od roku 2004 do skupiny štátov ktorá nesie spoločný názov Európska únia (EÚ). Európska únia začala vznikať po II. svetovej vojne, keď predtým znepriateľené štáty začali hľadať cestu ako spolupracovať a udržiavať mier. Dnes ju tvorí 27 európskych štátov so 450 miliónov obyvateľov a po USA druhou najmocnejšou ekonomikou sveta (19 triliónov dolárov za rok).

ČO PRINÁŠA ŠTÁTOM ČLENSTVO V EURÓPSKEJ ÚNII?

Jednotný trh

Štáty EU medzi sebou obchodujú bez ciel.

Jednotná mena

Väčšina štátov EU používa na platenie jednotnú menu – Euro.

Voľný pohyb obyvateľov

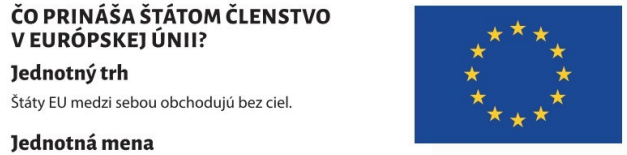
Obyvatelia EU môžu medzi jednotlivými štátmi slobodne cestovať a kontrolované sú len vonkajšie hranice EÚ

Poľnohospodárstvo

EÚ podporuje taký spôsob hospodárenia, aby naohrozil pôdu, vodu alebo vzduch a zachoval cenovo dostupné a zdravé potravniny pre všetkých obyvateľov.

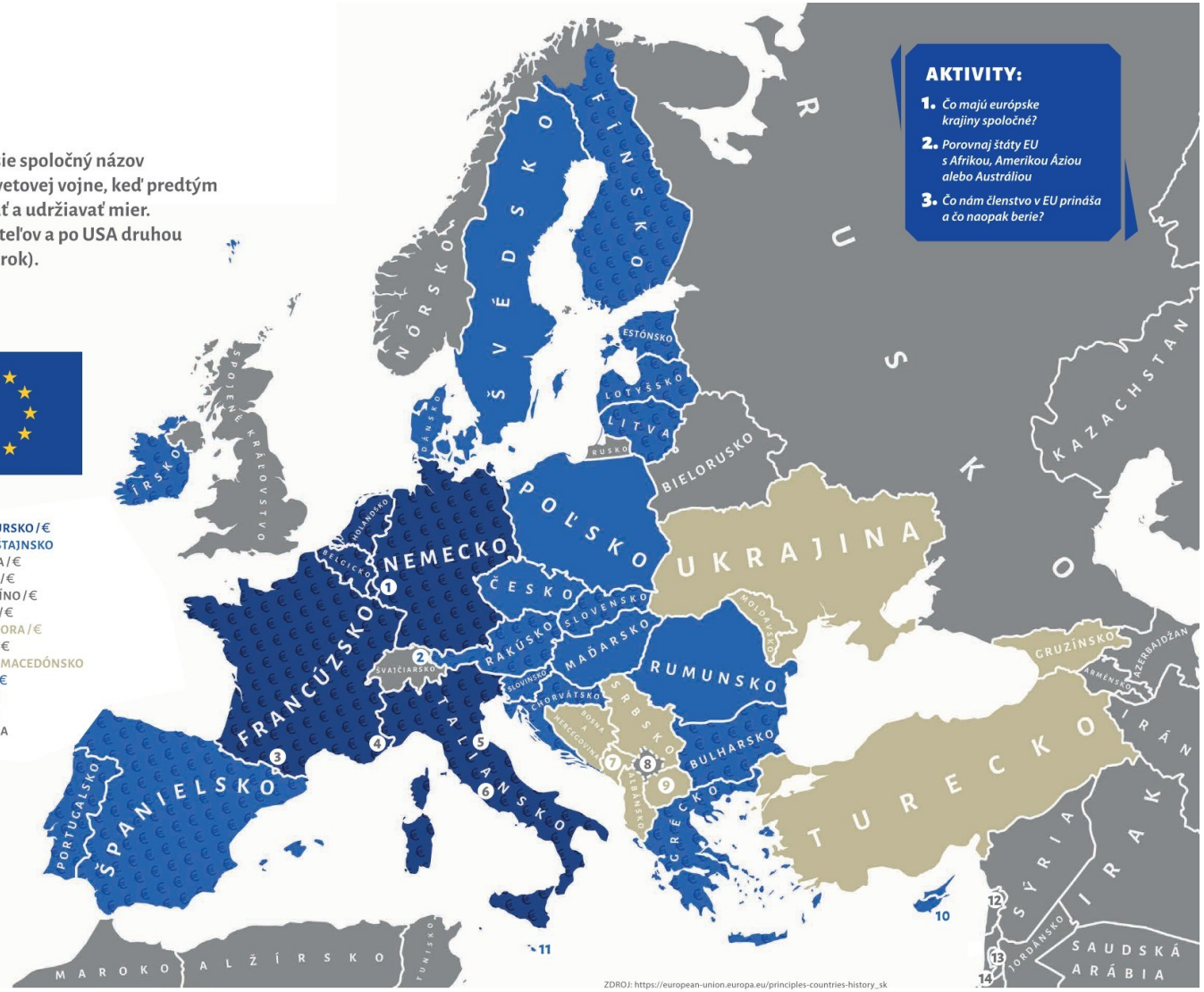
Životné prostredie

EÚ spoločne pomáha chrániť životné prostredie

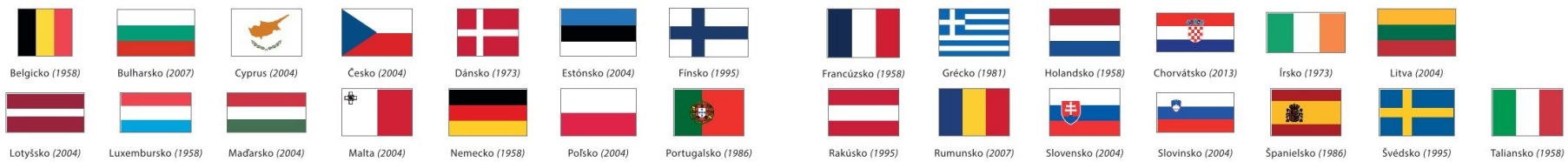

1 LUXEMBURSKO / €
2 LICHTENŠTAJNSKO
3 ANDORRA / €
4 MONAKO / €
5 SAN MARÍNO / €
6 VATIKÁN / €
7 ČIERNA HORA / €
8 KOSOVO / €
9 SEVERNÉ MACEDÓNSKO
10 CYPRUS / €
11 MALTA / €
12 LIBANON
13 PALESTÍNA
14 IZRAEL

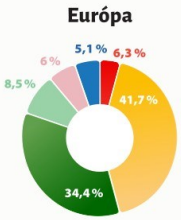

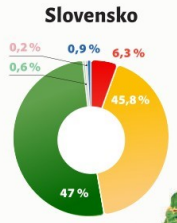
ZDROJ: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history_sk

Využitie krajiny

Ako sa využíva územie našej krajiny?
Slovensko je veľmi pestrá krajina, ktorú človek využíva rôznym spôsobom. Najväčšiu časť plochy je pokrytá lesom. Druhú najväčšiu plochu zaberá poľnohospodárska krajina – orná pôda, lúky, sady, vinice. Najrýchlejšie sa rozširujúce územie predstavujú umelé povrchy (budovy, cesty).

Lesy

Takmer polovicu nášho územia zaberajú lesy. Pre človeka slúžia najme ako zdroj dreva a celulózy (výroba papiera). V krajine tiež pomáhajú zadržiavať vodu, čistiť vzduch a poskytujú domov mnohým živočíchom. Slovensko patrí v Európe ku krajinám s najväčším zastúpením lesov.

AKTIVITY:

1. *Skús nájsť a pomenovať tri najväčšie vodné plochy na Slovensku?*
2. *Umelé plochy nájdeš aj lesoch našich hôr. Prečo tam vznikli a ako ich človek využíva?*
3. *AKo sa mení využitie krajiny na Slovensku (pomôž si grafmi, ktoré nájdeš na tejto dvojstrane).*

Poľnohospodárske plochy

Väčšinu z nich tvorí orná pôda na ktorej sa pestujú rôzne plodiny. Tie slúžia na výrobu zdravých a kvalitných potravín ale aj krmovín pre zvieratá. Veľkú rozlohu majú aj trvalé trávne porasty, ktoré sú nielen krmivom, ale aj dôležitou plochou ktorá v prírode zadržiava vodu, a je domovom mnohých dôležitých rastlín a živočíchov. Vinice, chmeľnice a ovocné sady a záhrady zaberajú najmenšie plochy.

Umelé povrchy

Človek stavia domy, buduje priemyselné areály kde vyrába najrôznejšie veci. Výsledkami ľudskej činnosti sú tiež lomy, štrkoviská, skládky odpadu ale aj cesty, letiská, železničné násypy. Tieto umelé plochy na Slovensku postupne rastú na úkor poľnohospodárskej pôdy a lesov.

Vodné plochy

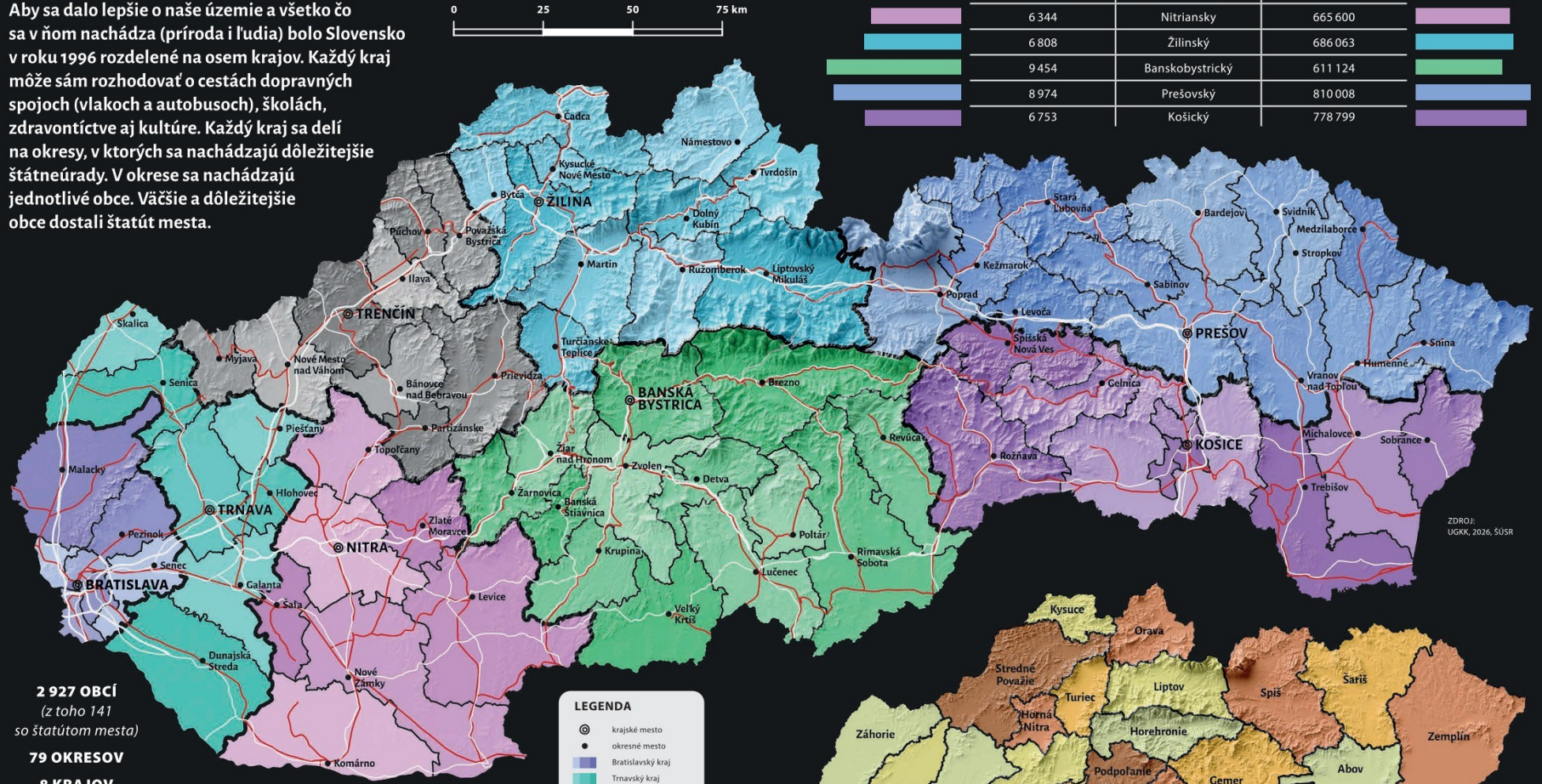
Vodné plochy predstavujú rieky, ktoré môžu slúžiť aj na dopravu, vodné nádrže, ako zásoba pitnej vody aj na rekreáciu, zdroje vody pre umelý sneh, rybolov, chladenie elektrární, priemysel.

Administratívne členenie

Ako sa spravuje naše územie?
Aby sa dalo lepšie o naše územie a všetko čo sa v ňom nachádza (príroda i ľudia) bolo Slovensko v roku 1996 rozdelené na osem krajov. Každý kraj môže sám rozhodovať o cestách dopravných spojoch (vlakoch a autobusoch), školách, zdravotníctve aj kultúre. Každý kraj sa delí na okresy, v ktorých sa nachádzajú dôležitejšie štátneúrady. V okrese sa nachádzajú jednotlivé obce. Väčšie a dôležitejšie obce dostali štatút mesta.

ROZLOHA (km²)	KRAJ	POČET OBYVATEĽOV
2 053	Bratislavský	736 385
4 145	Trnavský	565 900
4 502	Trenčiansky	56 5572
6 344	Nitriansky	665 600
6 808	Žilinský	686 063
9 454	Banskobystrický	611 124
8 974	Prešovský	810 008
6 753	Košický	778 799

2 927 OBCÍ
(z toho 141 so štatútom mesta)
79 OKRESOV
8 KRAJOV

Mapa tradičných regiónov

Slovensko môžeme rozdeliť aj na tradičné regióny. Na pomenovanie mnohých častí územia používajú ľudia na Slovensku práve tieto názvy.

AKTIVITY:

1. *Pozri si ako vedú hlavné cesty a železnice v jednotlivých krajoch. V ktorom kraji sa obyvatelia najľahšie dostanú do svojho krajského mesta? V ktorom najťažšie?*
2. *Vieš z čoho pochádza väčšina názvov tradičných regiónov?*
3. *Vedel by si Slovensko rozdeliť lepšie? V čom je tvoje rozdelenie lepšie než súčasné?*

Priestor pre Vaše otázky